

การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธกับชาว

มุสลิมเขตเทศบาลสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

A Comparative Study of Sustainable Community Development

Model of Buddhists and Muslims in Singhanakhon District,

Songkhla Province

¹พระสุริยัน ชุตินธโร และ²ธีรโชติ เกิดแก้ว

¹Phra Suriyan Chutindharo and²Teerachoot Kerdkaew

¹คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

²Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet University

¹Corresponding Author's Email: PhraSuriyan6401201003@gmail.com

Received: August 15, 2023; **Revised:** December 22, 2023; **Accepted:** December 22, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธ 2) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวมุสลิม และ 3) เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธกับชาวมุสลิมในเขตเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์เชิงลึก 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการพัฒนาชุมชนชาวพุทธในเขตเทศบาลสิงหนคร พบว่า (1) มุ่งเน้นพัฒนาชุมชนให้พึ่งพาตัวเองได้ (2) ทำงานตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน (3) นำวิธีการพัฒนาที่ได้ผลมาใช้แก้ปัญหาที่สำคัญของชุมชน และกระตุ้นให้เกิดการลงมือทำโดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสุขภาพอนามัยที่ดี เป็นหนทางนำไปสู่ความเจริญเติบโตให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน 2) รูปแบบการพัฒนาชุมชนของชาวมุสลิมในเขตเทศบาลสิงหนคร พบว่า มุ่งพัฒนาคนและสังคมเป็นหลักโดย (1) การพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน (2) การเสริมพลังให้ชุมชนเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน สิ่งสำคัญคือพัฒนาให้คนในชุมชนเกิดสำนึกความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของตน 3) การเปรียบเทียบรูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธกับชาวมุสลิมในเขตเทศบาลสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา พบว่า ชาวพุทธกับชาวมุสลิมมีทัศนะที่เหมือนกัน คือ การพัฒนาคนให้เข้าใจในหลักของศาสนาและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขได้ โดยต้องมีศรัทธามั่นคง

และปฏิบัติตามหลักศาสนาของตนอย่างเคร่งครัดเสมอภาค จึงจะสามารถพัฒนากาย วาจา ใจ ของตนให้เกิดสบายใจได้ ส่วนนัยที่ต่างกันนั้น ชาวพุทธมุ่งหมายการปฏิบัติตามหลักของศีล 5 เป็นเครื่องพัฒนากาย วาจา ใจ ให้เป็นบุญ และก้าวสู่ความสุขอันยั่งยืนคือพระนิพพาน ส่วนชาวมุสลิมมุ่งหมายยึดหลักศรัทธาในอัลลอฮ์ มีพระองค์เป็นผู้ชี้แนวทางในการพัฒนาชีวิต นำมาซึ่งความสุขแบบยั่งยืนสู่สังคมโลก

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน; ชาวพุทธ; ชาวมุสลิม; เทศบาลสิงหนคร

Abstract

This research paper has three objectives: 1) to study of sustainable community development model of Buddhists in Singhanakhon District, Songkhla Province 2) to study of sustainable community development model of Muslims in Singhanakhon District, Songkhla Province and 3) to compare of sustainable community development model of Buddhists and Muslims in Singhanakhon District, Songkhla Province. This study is of qualitative research. The sources of this study have been collected from documents and research papers related. In-depth interviews with 12 people. Data were analyzed and findings were presented descriptively.

The results of the study were as follows: 1. The development model for Buddhist communities in Singhanakhon municipality is (1) focusing on developing communities to be self-reliant; (2) working to respond to the environment that is unique to each community; (3) applying effective development methods to solve problems major community issues and encourage action, especially on issues of economic, social development, education and good health. It is a path leading to sustainable growth for the community. 2. Muslim Community Development Model in Singhanakhon Municipality mainly aiming to develop people and society by (1) developing community participation (2) empowering the community to be a force for community change the important thing is to develop people in the community to realize their responsibility towards their locality. 3. From the comparison of the sustainable community development model of Buddhists and Muslims in Singha Nakhon Municipality, Singhanakhon District, Songkhla Province. It was found that Buddhists and Muslims had the same view that developing people to understand the principles of religion and live together in society happily. Must have firm faith and strictly adhere to their religious principles equally. So that they can develop their body, speech and mind to be at ease the implications are different. Buddhists aim to follow the principles of the five precepts as a tool to develop the body, speech and mind to make merit and to lead to lasting happiness that is nirvana. Muslims aim to hold on to their faith in Allah. He is the guide for the development of life, bring sustainable happiness to the world society.

Keywords: Community Development; Buddhists; Muslims; Singhanakhon District

บทนำ

การพัฒนาชุมชนโดยอาศัยหลักการและมีรูปแบบเป็นหลัก เน้นความสำคัญของประชาชน ชาวบ้าน หรือสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินการ ตามรูปแบบที่วางไว้และติดตามประเมินผล และการได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้นโดยตรง การกระทำใน ลักษณะนี้จำเป็นต้องเริ่มโดยการรวมกลุ่มของประชาชนตามความสนใจหรือความถนัดในกิจกรรม การพัฒนาที่

จัดขึ้นและค่อย ๆ เพิ่มขีดความสามารถและความรับผิดชอบในการดำเนินการตามรูปแบบในการพัฒนาให้แก่ประชาชน จนในที่สุดประชาชนสามารถดำเนินด้วยตนเองตามลำพังได้ (จินตวิโร เกษมสุข, 2559)

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน (Forms of Public Participation) การที่ประชาชนภายในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มในรูปแบบของประชาคมหรือชุมชน ซึ่งสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา นั้น จำเป็นต้องมีความร่วมมือในการทำพร้อม ๆ กันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคม โดยเฉพาะชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไปสามารถสรุปได้เป็น 4 รูปแบบคือ 1) การรับรู้ข่าวสาร 2) การปรึกษาหารือ 3) การประชุมรับฟังความเห็น 4) การร่วมในการตัดสินใจ อย่างไรก็ตามแนวทางในการพัฒนาชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง การที่ประชาชนหรือสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการตัดสินใจร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนเองในทุกระดับขั้นตอน (จินตวิโร เกษมสุข, 2559)

พุทธศาสนาสอนอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน คือ สอนให้รู้จักคิด ให้รู้จักวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุแล้วแก้ไขที่เหตุ ตามอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ สมุทัย เหตุให้เกิดความทุกข์ นิโรธ ความดับทุกข์ และ มรรค ทางดำเนินให้ถึงความดับทุกข์ ผู้ที่ต้องการดำเนินชีวิตอยู่อย่างมั่นใจ เจริญก้าวหน้า ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาหรืออาชีพการงานก็ตาม พึงปฏิบัติตามหลักของคณมัตติยอยู่อย่างมั่นใจ ตามหลักของความเจริญที่เรียกว่า จักร และหลักความสำเร็จที่เรียกว่า อิทธิบาท (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2540) ความสุขที่ยั่งยืน พระพุทธศาสนาสอนไว้สำหรับชุมชน 4 อย่างคือ อตฺถิสุข สุขอันเกิดจากการมีทรัพย์ โภคสุข สุขเกิดแต่การใช้จ่ายทรัพย์ อนนฺตสุข สุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ และ อนวัชชสุข สุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2562)

ชุมชนมัสยิดบ้านหัวเขาแดงในเขตเทศบาลสิงหนคร มีหลักศาสนาเป็นแกนนำในการผลักดัน 3 ด้าน เช่น สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สามารถนำชุมชนไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนเข้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ตามแนวทางของนโยบายท้องถิ่น “การพัฒนาคน พัฒนาสังคม” โดยมุ่งเน้นคนและสังคมเป็นหลัก การพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน การเสริมพลังให้ชุมชน เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน คำสอนทางศาสนาอิสลาม ซึ่งสอนให้รู้จักรักษาความสะอาด จึงเป็นตัวกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้าใจเหตุผลและความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดการปฏิบัติจริง โดยเริ่มจากเรื่องใกล้ตัว เช่น การรักษาความสะอาดในชุมชน อาหาร การกิน การประกอบอาชีพ ซึ่งผู้นำศาสนาอิสลามมีหน้าที่คอยดูแลชุมชนให้มีความรู้และทำให้คนในชุมชนเกิดความสำนึกความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของตน ในที่สุดจะส่งผลดีต่อชุมชน จะมีสุขภาพที่ดีและสิ่งแวดล้อมกลับมาสมบูรณ์ได้อย่างยั่งยืน (เมืองโบราณ, 2561)

หลักธรรมที่อิสลามิกชนมุสลิมจะต้องปฏิบัติศาสนกิจเท่า ๆ กัน ทั้งชายและหญิง คือ มุขยบญญัต ซึ่งมีอยู่ 5 ประการ ได้แก่ 1) การกล่าวปฏิญาณตน 2) การนมาสการ 5 เวลา 3) การบริจาคทรัพย์ตามศาสนบัญญัติ

4) การถือศีลอดในเดือนเราะมะฎอน 5) การประกอบพิธีฮัจย์ คำสอนในศาสนาอิสลาม ยังมีหลักศรัทธา 6 ประการ มีดังนี้คือ 1) ศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า 2) ศรัทธาในเทพบิรวาร 3) ศรัทธาในพระคัมภีร์อัลกุรอาน 4) ศรัทธาในองค์พระศาสดา 5) ศรัทธาในวันสิ้นโลก 6) ศรัทธาในกฎกำหนดสภาวะการณ์ของพระเจ้า (อนุชา หวังภักดี, 2553)

จากเหตุผลดังกล่าว เป็นเหตุให้ผู้วิจัยต้องการศึกษารูปแบบในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธกับชาวมุสลิม ในเขตเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา เพื่อนำมาเปรียบเทียบให้เห็นถึงนัยที่ต่างกันและสามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธ ในเขตเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวมุสลิม ในเขตเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา
3. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธกับชาวมุสลิม ในเขตเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รูปแบบการวิจัย ในงานวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการศึกษา 2 แบบ คือ การศึกษาเอกสาร (Documentary Data) เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ประกอบด้วย งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือและตำรา ในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม รูปแบบในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธกับชาวมุสลิม ในเขตเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลาเป็นต้น และ การศึกษาเชิงคุณภาพ (Quality Research) เป็นการศึกษาแบบในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธกับชาวมุสลิม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

ขั้นตอนที่ 2 กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ นักการศาสนา 6 คน นักวิชาการ 1 คน ผู้นำชุมชน 1 คน เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐเทศบาล 4 คน เพื่อต้องการศึกษาถึงความแตกต่างทางทางศาสนาที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามได้อย่างมีความสุข

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือการวิจัย การวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้างในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อค้นหาตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนมีลักษณะแบบสัมภาษณ์ 2 กลุ่ม คือ ชาวพุทธและชาวมุสลิม

ขั้นตอนที่ 4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เบื้องต้นศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนชาวพุทธกับชาวมุสลิม ในเขตเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา แล้วมาสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม และแก้ไขนำไปทดลองใช้ก่อนการเก็บข้อมูลจริง เพื่อปรับปรุงข้อคำถามให้มีความชัดเจน สรุปผลการเก็บข้อมูล วิเคราะห์และรายงานผล

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 แบบ คือ เก็บข้อมูลเชิงเอกสารเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิจากแหล่งวิจัย เช่น ห้องสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น แล้วเก็บข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น เน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์ และกระบวนการกลุ่ม แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในแต่ละประเด็นอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แล้วก็จะนำข้อมูลมาจัดระบบเป็นหมวดหมู่ เรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเริ่มต้นจากการศึกษารูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตามเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือและตำรา ในประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม รูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธกับชาวมุสลิมในเขตเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นต้น และนำข้อมูลที่ได้นำมา ศึกษาจากข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ต่อจากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยได้จัดระบบหมวดหมู่ของการวิเคราะห์เรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อค้นหาตัวชี้วัดด้านรูปแบบการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธกับชาวมุสลิมในเขตเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ขั้นตอนที่ 7 สรุปกระบวนการวิจัย กระบวนการวิจัยเรื่องนี้ เริ่มต้นจากการศึกษาประวัติความเป็นมา โดยรวบรวมข้อมูลจากงานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องรูปแบบในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนของชาวพุทธและชาวมุสลิม ในเขตเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา ในประเด็นวิธีการ รูปแบบ และเป้าหมาย จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลแล้วจะได้นำข้อมูลมาจัดระเบียบเรียงข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิภาคเอกสาร ตำรา งานวิจัย หนังสือ บทความ สื่ออินเทอร์เน็ต และข้อมูลภาคสนาม นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียงเนื้อหา จากนั้นจึงเรียบเรียงข้อมูลลงมือเขียนงานวิจัย โดยนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อตอบประเด็นปัญหาของโครงการวิจัย และรายงานความคืบหน้าต่อหน่วยงานที่สนับสนุนงานวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องนี้ พบผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ชาวพุทธมีทัศนะว่า การพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขแบบยั่งยืนถาวรมั่นคง เป็นสภาพความเป็นอยู่หรือการดำรงชีพอยู่ที่มีแต่ความสงบสุขปราศจากความขัดแย้ง ความรุนแรง มีความยุติธรรมและแนวทางต่าง ๆ ของการพัฒนาชีวิต ที่จะก่อให้เกิดความสงบอย่างมีหลักการและมีเหตุผล

รวมทั้งรู้จักสิทธิหน้าที่ มีวินัยในตนเอง (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2562) เพราะที่ไหนมีความสงบ มีความสุข นั่นคือสภาวะไร้ความขัดแย้ง ภาวะที่ทำให้เกิดความสงบสุข ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินชีวิตอยู่อย่างสงบสุขที่ยั่งยืนของชาวพุทธ ได้แก่ การส่งเสริมโรงเรียนสอนศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม มีปัจเจกบุคคลและสังคม มีธรรมะ คือ ความถูกต้อง ยึดเอาความถูกต้องเป็นใหญ่และเป็นหลักการสำคัญ การประพฤติปฏิบัติ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การปกครอง ศาสนา การศึกษา และนิเวศวิทยา หากส่งเสริมตามแนวทางดังที่กล่าวในเบื้องต้น ให้เป็นไปพร้อม ๆ กันทั้ง ส่วนปัจเจกบุคคลและส่วนสังคม ความสงบสุขแบบยั่งยืนก็จะเกิดขึ้นแก่สังคมโลก

หลักศาสนธรรมของศาสนาพุทธมีวิธีในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แตกต่างกันไปบ้าง เพื่อให้ศาสนิกชนได้นำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกหรือการประพฤติปฏิบัติของศาสนิกชนทั่วไป หลักศาสนธรรมนั้น ๆ จะสอนให้มนุษย์มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนดี มีความสุขด้วยกันทั้งนั้น หลักธรรมคำสอนให้มนุษย์เป็นคนดี เช่น สอนให้เว้นจากการทำชั่ว มุ่งทำดี มีหลักศาสนธรรมบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก ให้มีความรัก ความเมตตา ให้มีการเสียสละหรือการสังคสมสงเคราะห์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับมนุษย์ด้วยกัน ให้มีความวิริยะอุตสาหะ มีการพัฒนาตนเองให้ความเพียร ขยัน อดทน มุมานะ พยายามให้ตนเองไปสู่ความสำเร็จ ให้มีความยุติธรรม เพราะสังคมมนุษย์จะอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและสันติภาพ จำเป็นต้องมีหลักแห่งความยุติธรรมเป็นแกนกลางในการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างยั่งยืนด้วยความสงบสุข

เป้าหมายการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขของชาวพุทธ สรุป 3 ระดับคือ 1) กระตุ้นให้โลกตระหนักเห็นความสำคัญ ของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขและยั่งยืน เพื่อให้เกิดสันติภาพ การอยู่อย่างสมบูรณ์มีจุดมุ่งหมายประการแรก คือ ให้มนุษย์และสังคมตระหนักเห็นความ สำคัญของการอยู่อย่างสงบสุขว่ามีความสำคัญต่อสรรพชีวิต ตลอดถึงโลกและจักรวาล 2) ให้ความร่วมมือรวมใจกันสร้างพลังความสามัคคีเพื่อสันติภาพ ความร่วมมือร่วมใจกันสร้างพลังความสามัคคี ช่วยกันปรับปรุงและพัฒนาด้านจิตใจของมนุษย์แต่ละคนให้ดีและถูกต้องได้ 3) หันมาส่งเสริมโรงเรียนสอนศาสนา ศิลธรรม เป็นเรื่องสำคัญกว่าเรื่องใดในโลก เพื่อความสงบสุขของมนุษย์และสังคม ศิลธรรมจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญที่จะต้องศึกษาปฏิบัติให้เข้าใจจนเกิดผล คือ นำศิลปธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมกลับมาสู่วิถีชีวิตมนุษย์ดังเดิม

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า อิสลามเป็นวิถีที่เกี่ยวกับธรรมชาติของจักรวาล และความสัมพันธ์ที่มีอยู่กับอัลลอฮ์ พระผู้เป็นเจ้าให้ความสำคัญและเข้าใจเกี่ยวกับสมดุลทางธรรมชาติและสัมพันธ์ภาพระหว่างส่วนต่างๆ ของธรรมชาติ จากนั้นก็ปล่อยให้มนุษย์เรียนรู้ส่วนต่าง ๆ ขององค์ประกอบ เพื่อนำสิ่งเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการทำหน้าที่คอลีฟะฮ์ผู้สืบทอดต่อไป โดยมีเงื่อนไขว่า เขาจะต้องศรัทธาเชื่อมั่นต่ออัลลอฮ์ แต่พระองค์เดียว พวกเขาจะต้องมุ่งไปสู่พระองค์ด้วยการนมัสการต่อพระองค์แต่เพียงพระองค์เดียว ความเข้าใจในระบบและข้อกฎหมายจะต้องรับมาจากพระผู้เป็นเจ้าเพียงองค์เดียว เป็นศาสนาแห่งสันติภาพ ความสงบสุขที่มุ่งหมาย 2 แบบ คือ 1) ความสงบสุขภายใน เป็นความสุขอันเกิดขึ้นจากการยอมจำนนต่ออำนาจของพระผู้เป็นเจ้า โดยไม่มีข้อขัดแย้ง ลังเล สงสัยภายในจิตใจ 2) ความสงบสุขภายนอก เป็นความสุขอันเกิดจากการวางหลักการ ข้อบังคับและกฎเกณฑ์ของความสงบสุขภายในครอบครัว สังคมโลกอย่างลงตัว

การพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขของชาวมุสลิมก็คือ การปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตของอิสลามอย่างเคร่งครัดนั่นเอง มีอยู่ 4 แนวทาง ได้แก่

1. แนวทางการสร้างความสงบสุขในระดับปัจเจกบุคคลมุสลิม มุสลิมเชื่อว่าจะไม่มีความสุขในโลกนี้ จนกว่าคนแต่ละคนจะอยู่ในความสุขของตัวเอง ฉะนั้น ความสงบสุขในระดับปัจเจกนั้นสามารถสร้างขึ้นได้โดย 1) การมอบความไว้วางใจต่ออัลลอฮ์พระเป็นเจ้า (1) ผู้มีศรัทธาเชื่อมั่นในสิ่งเร้นลับ (2) ดำรงละหมาด (3) ใช้จ่ายบางส่วนของสิ่งที่เราได้ประทานแก่พวกเขา (4) ศรัทธามั่นในสิ่งที่ถูกประทาน (5) พวกเขาเชื่อมั่นในโลกหน้า 2) การขัดความขัดแย้งภายในจิตใจไปได้ 3) ความรักและความเมตตาอารีย์

2. แนวทางการสร้างความสงบสุขในระดับครอบครัว อิสลามเน้นสร้างให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่นและเป็นศูนย์กลางของสังคม โดยการสร้างกฎข้อบังคับและมีหลักเกณฑ์ของความประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นมา เพื่อรองรับกับความสงบสุขในส่วนนี้

3. แนวทางการสร้างความสงบสุขในระดับสังคม ชี้ให้เห็นว่า คนละคนในสังคมจะตระหนักว่าพวกเขามีได้มีชีวิตอยู่เพื่อพวกเขาเอง และเพื่อบรรดาผู้ที่ดำเนินรอยตามพวกเขา

4. แนวทางการสร้างความสงบสุขในระดับโลก อิสลามได้ปลูกฝังเรื่องสันติภาพคือความสงบสุข ให้มีขึ้นในความสำนึกของแต่ละคนเป็นอันดับแรก ต่อจากนั้นก็ในครอบครัวของเขา ในชุมชนของเขาและสุดท้ายก็ในความสัมพันธ์ระหว่างชาติ อิสลามมีข้อกำหนดเกี่ยวกับความสงบสุขระหว่างคนแต่ละคนกับพระผู้เป็นเจ้า ผู้ทรงสร้างเขามาระหว่างคนแต่ละคนกับความสำนึกของเขา และระหว่างเขากับชุมชน ความสุขสามารถสร้างขึ้นได้ในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของกลุ่มต่าง ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละคนกับรัฐบาลของพวกเขา และในที่สุดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ (อนุชา หวังภักดี, 2553)

เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขแบบยั่งยืนของชาวมุสลิม คือสันติภาพ ความสงบสุขของโลกจะเกิดขึ้นได้ จะต้องปลูกฝังอบรมสั่งสอนแนวคิดดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขในระดับปัจเจก คือ การมอบความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ แต่เพียงพระองค์เดียวและสามารถปฏิบัติตามวิถีทางของอิสลามได้อย่างสมบูรณ์ 2) เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขในระดับครอบครัว อิสลามได้เน้นสร้างให้ครอบครัวเป็นปึกแผ่นและเป็นศูนย์กลางของสังคม โดยส่งเสริมกฎข้อบังคับหลักเกณฑ์ของความประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ขึ้นมา อันจะนำมาซึ่งการใช้ชีวิตครอบครัวที่สุขสมบูรณ์แบบ 3) เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขในระดับสังคม สังคมจะเกิดขึ้นได้ คือ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมีหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย จากการมารวมตัวของครอบครัวแต่ละครอบครัว ซึ่งคนภายในสังคมจะต้องยึดหลักดังต่อไปนี้ (1) ความรักและความเมตตา (2) ความร่วมมือและความเป็นปึกแผ่น (3) ระบบการเมืองที่รัฐจะต้องดูแลประชาชนด้วยความเสมอภาค (4) ความยุติธรรม และ (5) สวัสดิการที่ดีของสังคม 4) เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขในระดับโลก สันติภาพ คือ ความสงบสุขของโลกนั้นจะเป็นผลดีตามมาจากการมีความสุขขึ้นภายในปัจเจกบุคคลแต่ละคน สงบสุขภายในครอบครัวและความสงบสุขในสังคมนั่นเอง

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านบ่อสระ พร้อมใจร่วมพัฒนาคน สร้างคน สร้างอาชีพ ให้ความรู้เอาไปประกอบอาชีพได้ ได้รับความอนุเคราะห์จากพระครูสุวัฒนธรรมคุณ เจ้าอาวาสวัดบ่อสระ เป็นผู้นำศาสนาที่มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล ได้ตั้งโรงเรียนศูนย์เด็กเล็กก่อนเกณฑ์ และโรงเรียนวัดบ่อสระ วิทยาทาน เน้นสอนจริยธรรม คุณธรรม ทุกวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คณะครูจะนำเด็กนักเรียนมาใส่บาตรพระ ฟังธรรมะ รับศีล รับพร ได้รับอบรมบ่มนิสัย อายุยังน้อย ๆ โตขึ้นจะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อสังคม โรงเรียนวัดบ่อสระวิทยาทาน ได้จ้างบุคลากรที่มีความชำนาญทางการรำโนราห์และดนตรีไทย ให้มาสอนและแนะแนวทางการรำโนราห์และดนตรีไทย ทุกกระบวนการทำให้เกิดความชำนาญในการรำเมื่อเรียนจบแล้วสามารถประกอบอาชีพได้ บางรุ่นเมื่อจบแล้วมีชื่อเสียงโด่งดังทั่วภาคใต้ บางรุ่นจบแล้วเป็นครูสอนรำโนราห์ทั่วภาคใต้ เป็นการต่อยอดในการรำโนราห์ เป็นมรดกโลกไปแล้ว เป็นสิ่งที่น่าภูมิใจคนปักษ์ใต้ทุกคน

ศาสนาทั้ง 2 ศาสนาสอนให้มีความสุข ยุติธรรม ไม่รุกราน เปียดเบียนผู้อื่น รวมทั้งการยอมรับศาสนาอื่น ถ้าบุคคลมีความรู้ในเรื่องศาสนาที่ถูกต้อง มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีการปกครองที่ยุติธรรม มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ถึงจะมีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ ความร่วมมือของบุคคลระหว่างศาสนาเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม นำมาซึ่งสันติสุขที่ยั่งยืนให้ถือเสียว่าเราคือ คนไทย

ชุมชนบ้านบ่อสระและชุมชนบ้านหัวเขาแดง เทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีทั้งชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิม แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ความสงบสุขร่มเย็นเป็นสิ่งปรารถนาของมนุษย์ทุกคนในสังคม มนุษย์ไม่สามารถอยู่ลำพังเฉพาะตนได้ ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันได้ดีต้องมีหลักความเชื่อหรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างเดียวกัน เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจก็คือศาสนา ซึ่งเป็นหลักความเชื่อที่มีกำลังมากที่สุด และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่แน่นและลึกซึ้งที่สุด ศาสนาช่วยสร้างมนุษย์ให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ช่วยขจัดช่องว่างทางสังคม สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นรากฐานแห่งความสามัคคีและสร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชน การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังคำขวัญว่า “ด้านขวานทองได้ร่มเย็น” อะไรคือปัจจัยที่ทำให้ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและยังมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ถึงแม้ว่าสถานการณ์ความไม่สงบจะสร้างผลกระทบต่อชุมชน แต่ก็ได้บั่นทอนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนหรือต่างศาสนาได้และชุมชนมีแนวทางใดในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสองศาสนา ในช่วงเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดย่อมปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้นกับชุมชนหรือสังคมของตน แต่การที่คนหลายกลุ่มมาอยู่ร่วมกันในบริบทของวัฒนธรรม สังคม และศาสนาที่ต่างกันก็ย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นบ้าง ความขัดแย้งก่อให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ วิธีการแก้ไขก็แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม และเมื่อมนุษย์ได้นำศาสนามาเป็นเข็มทิศนำทางสังคม ก็จะนำซึ่งสันติสุข

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขแบบยั่งยืนถาวรมั่นคงในทัศนะของชาวพุทธ เป็นสภาพความเป็นอยู่หรือการดำรงชีพอยู่ที่มีแต่ความสงบสุขปราศจากความขัดแย้ง ความรุนแรง มีความยุติธรรมและแนวทางต่าง ๆ ของการพัฒนาชีวิต ที่จะก่อให้เกิดความสงบอย่างมีหลักการและมีเหตุผล รวมทั้งรู้จักสิทธิหน้าที่ มีวินัยในตนเอง เพราะที่ไหนมีความสงบ มีความสุข ซึ่งเป้าหมาย 3 ระดับคือ 1) กระตุ้นให้โลกตระหนักเห็นความสำคัญ ของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขและยั่งยืน เพื่อให้เกิดสันติภาพ 2) ให้ความร่วมมือรวมใจกันสร้างพลังความสามัคคีเพื่อสันติภาพ ความร่วมมือรวมใจกันสร้างพลังความสามัคคี ช่วยกันปรับปรุงและพัฒนาด้านจิตใจของมนุษย์แต่ละคนให้ดีและถูกต้องได้ 3) หันมาส่งเสริมโรงเรียนสอนศาสนา ศีลธรรม เป็นเรื่องสำคัญกว่าเรื่องใดในโลก เพื่อความสงบสุขของมนุษย์และสังคม สอดคล้องกับงานของ สะอาด ภูนาสรณ์ (2564) ที่กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตในทางพระพุทธศาสนานั้นเน้นการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนากาย (กายภาวนา) คือ การพัฒนาอินทรีย์ 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ซึ่งเป็นสิ่งเชื่อมต่อกับอารมณ์ทั้ง 6 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่ใจรับรู้ การพัฒนาอินทรีย์ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนในด้านการใช้งาน 2) การพัฒนาศีล (ศีลภาวนา) คือ การฝึกฝนด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย และวาจา 3) การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) คือ การฝึกฝนด้านคุณภาพของจิต การฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ และ 4) การพัฒนาปัญญา (ปัญญาภาวนา) คือ การฝึกปรีชาปัญญา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจสรรพสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง จนกระทั่งหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์

2. อิสลามเป็นวิถีที่เกี่ยวกับธรรมชาติของจักรวาล และความสัมพันธ์ที่มีอยู่กับอัลลอฮ์ พระผู้เป็นเจ้าให้ ความสำคัญและเข้าใจเกี่ยวกับสมดุลทางธรรมชาติและสัมพันธ์ภาพระหว่างส่วนต่างๆ ของธรรมชาติ จากนั้นก็ ปลอ่ยให้มนุษย์เรียนรู้ส่วนต่าง ๆ ขององค์ประกอบ เพื่อนำสิ่งเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในการทำหน้าที่ คอลีฟะฮ์ผู้สืบทอดต่อไป การพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขของชาวมุสลิมก็คือ การปฏิบัติตนตามวิถีชีวิตของ อิสลามอย่างเคร่งครัดนั่นเอง มีอยู่ 4 แนวทาง ได้แก่ 1) สร้างความสงบสุขในระดับปัจเจกบุคคลมุสลิม 2) สร้าง ความสงบสุขในระดับครอบครัว 3) สร้างความสงบสุขในระดับสังคม 4) แนวทางการสร้างความสงบสุขในระดับ โลก ซึ่งมีเป้าหมาย คือสันติภาพ ความสงบสุขของโลกจะเกิดขึ้นได้ จะต้องปลูกฝังอบรมสั่งสอนแนวคิดดังกล่าว อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ แสน กิรินวนันท์ และสิริยา รัตนช่วย (2562) ที่กล่าวไว้ว่าวัฒนธรรม และประเพณีสำคัญของศาสนาอิสลาม เช่น มารยาทในการสละม เป็นรูปแบบการทักทายของชาวมุสลิมที่ ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งภายใต้กลไกอันแยบยลทางวัฒนธรรมของชาวมุสลิมที่ นับถือศาสนาอิสลามได้ปฏิบัติต่อกันเมื่อพบเจอกัน โดยชายจะจับมือทักทายกับชาย ส่วนหญิงจะจับมือทักทาย กับหญิง ไม่มีการปฏิบัติที่เป็นการสัมผัสร่างกายกันข้ามเพศในลักษณะชายจะจับมือทักทายกับหญิงอย่าง เด็ดขาด วิธีการสละมไม่ได้เป็นเพียงการทักทายเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการให้อภัยหรือการให้เกียรติ อีกแก่บุคคลอื่นด้วย โดยผู้ที่รู้จักการให้สละมก่อนจะเป็นผู้ที่มีความประเสริฐมากกว่าสะท้อนการอภัยเพื่อการ อยู่ร่วมกันบนฐานการใช้หลักศาสนากลมเกลียวสมาชิกครอบครัวและชุมชนมุสลิมด้วยกัน

3. ชุมชนบ้านบ่อสระและชุมชนบ้านหัวเขาแดง เทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีทั้งชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิม แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ความสงบสุขร่มเย็นเป็นสิ่งปรารถนาของมนุษย์ทุกคนในสังคม มนุษย์ไม่สามารถอยู่ลำพังเฉพาะตนได้ ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันได้ดีต้องมีหลักความเชื่อหรือเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างเดียวกัน เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจก็คือศาสนา ซึ่งเป็นหลักความเชื่อที่มีกำลังมากที่สุด และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่แน่นและลึกซึ้งที่สุด ศาสนาช่วยสร้างมนุษย์ให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ช่วยขจัดช่องว่างทางสังคม สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เป็นรากฐานแห่งความสามัคคีและสร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชน การปฏิบัติตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ ทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังคำขวัญว่า “ด้านขวานทองใต้ร่มเย็น” อะไรคือปัจจัยที่ทำให้ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่เทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและยังมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ถึงแม้ว่าสถานการณ์ความไม่สงบจะสร้างผลกระทบต่อชุมชน แต่ก็ไม่ได้บั่นทอนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนหรือต่างศาสนาได้และชุมชนมีแนวทางใดในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสองศาสนา ในช่วงเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดย่อมปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้นกับชุมชนหรือสังคมของตน แต่การที่คนหลายกลุ่มมาอยู่ร่วมกันในบริบทของวัฒนธรรม สังคม และศาสนา ที่ต่างกันก็ย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นบ้าง ความขัดแย้งก่อให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ วิธีการแก้ไขก็แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม และเมื่อมนุษย์ได้นำศาสนามาเป็นเข็มทิศนำทางสังคม ก็จะนำซึ่งสันติสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิต เรืองรุ่งชัยกุล (2561) ที่กล่าวว่า การลำดับความสำคัญของทิศทางการพัฒนาส่งเสริม และสนับสนุนนวัตกรรมเพื่อสังคมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสังคมไทย จากการศึกษาแผนนโยบายหน่วยงานภาครัฐในประเทศ การร่วมระดมความคิดเห็นของนักวิชาการไทย และผู้เชี่ยวชาญในมุมมองชาวต่างชาติ ภายใต้กรอบประเด็นนวัตกรรมเพื่อสังคม 9 ด้าน พบว่ามีความเห็นที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญในการจัดการทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ทั้งนี้ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญในและต่างประเทศ ได้เล็งเห็นถึงสถานการณ์ปัญหาในปัจจุบันที่ควรได้รับการแก้ไข ส่งเสริม สนับสนุน และการพัฒนานวัตกรรมเชิงพื้นที่ให้ประเทศและสามารถดำเนินการได้ในระยะสั้น สำหรับการจัดการทรัพยากร ต่อยอดองค์ความรู้ ผลิตภัณฑ์ชุมชน ความคิดสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นสำคัญ อาทิเช่น เกษตรกร กลุ่มกิจการเพื่อสังคม กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมถึงพลเมืองและประชาสังคมในประเทศ เพื่อพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนแบบองค์รวมในประเทศต่อไป โดยสามารถสรุปทิศทางการพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนนวัตกรรมเพื่อสังคมที่เหมาะสมกับประเทศไทยในแต่ละด้าน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่องนี้ได้พบองค์ความรู้ใหม่ดังนี้

ปัจจัยที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวไทยมุสลิม ในองค์การบริหารเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา

1. ผู้นำชุมชน เป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชน และทำให้ชุมชนมีความปลอดภัยและมีความสุข ผู้นำชุมชนจะต้องมีความยุติธรรมในการปกครองชาวบ้านทั้งไทยพุทธ และมุสลิม ต้องมีความเข้าใจในวิถีวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง

2. การสื่อสารในชุมชน ทำให้ชาวไทยพุทธและชาวมุสลิม ลดความหวาดระแวงต่อกัน ไว้วางใจกัน อยู่กันได้อย่างสันติสุข

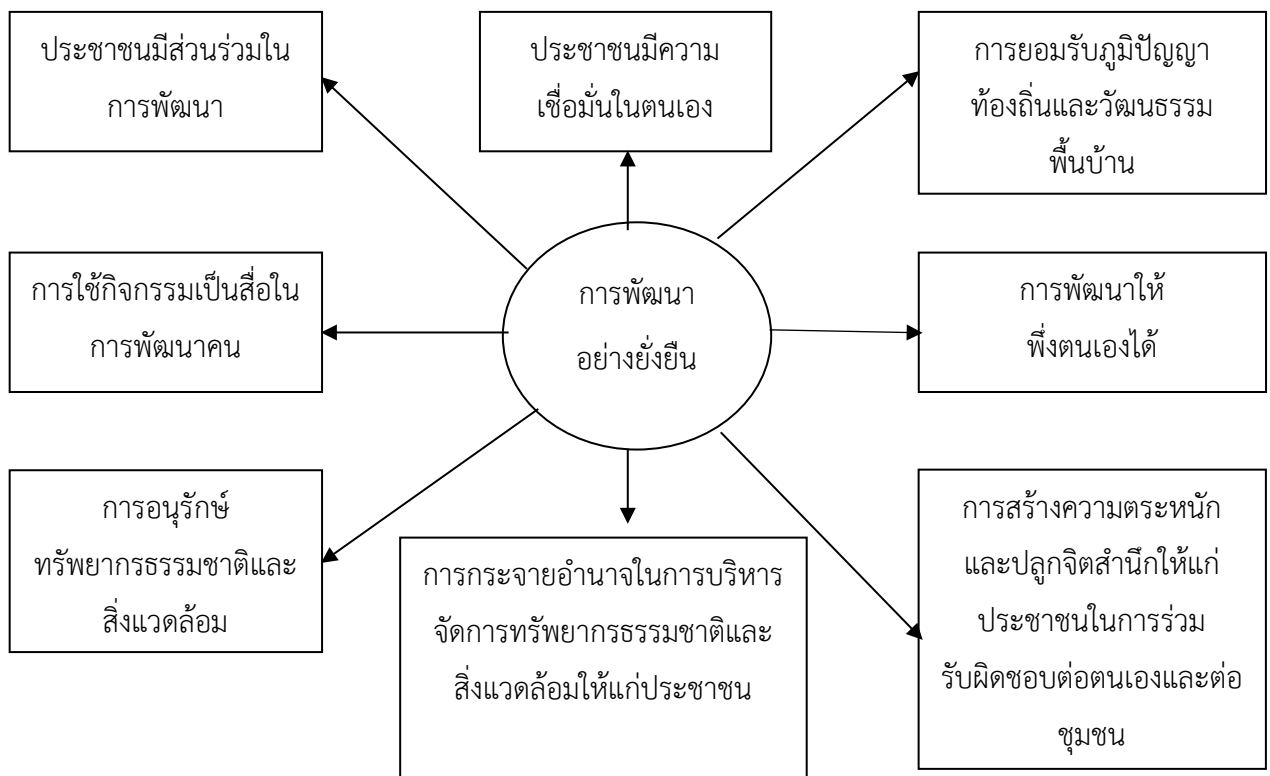
3. แนวทางในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม ในองค์การบริหารเทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา

4. การปรองดอง ความสัมพันธ์ หน้าที่หลักของผู้นำชุมชน คือ การปกครองความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนสองศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม เพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยกและความไม่ไว้วางใจกัน เพราะไทยพุทธและไทยมุสลิมคือพี่น้องกัน

5. ชี้แจงทำความเข้าใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจ ต่อปัญหาที่ผู้ไม่หวังดีพยายามทำให้เกิดความแตกแยกทางศาสนา

6. การร่วมมือของคนชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการรักษาความสัมพันธ์ของพี่น้องไทยพุทธ ไทยมุสลิม ให้เกิดความรักสามัคคี ด้วยการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม อาทิเช่น “สองศาสนาสายสัมพันธ์พัฒนาชุมชนอยู่อย่างยั่งยืน”

สรุปวิธีการพัฒนาอย่างยั่งยืน อธิบายได้ตามภาพดังนี้

ภาพที่ 1 : วิธีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สรุป

การพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขแบบยั่งยืนถาวรมั่นคง เป็นสภาพความเป็นอยู่หรือการดำรงชีพอยู่ที่มีแต่ความสงบสุขปราศจากความขัดแย้ง ความรุนแรง มีความยุติธรรมและแนวทางต่าง ๆ ของการพัฒนาชีวิต เป้าหมายการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขของชาวพุทธ 3 ระดับคือ กระตุ้นให้โลกตระหนักเห็นความสำคัญ ของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขและยั่งยืน ให้ความร่วมมือรวมใจกันสร้างพลังความสามัคคีเพื่อสันติภาพ และ หันมาส่งเสริมโรงเรียนสอนศาสนา ศิลธรรม เป็นเรื่องสำคัญกว่าเรื่องใดในโลก เพื่อความสงบสุขของมนุษย์และสังคม ศิลธรรมจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญที่จะต้องศึกษาปฏิบัติให้เข้าใจจนเกิดผล คือ นำศิลปธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมกลับมาสู่วิถีชีวิตมนุษย์ดั้งเดิม

อิสลามเป็นวิถีที่เกี่ยวกับธรรมชาติของจักรวาล และความสัมพันธ์ที่มีอยู่กับอัลลอฮ์ พระผู้เป็นเจ้าให้ความสำคัญและเข้าใจเกี่ยวกับสมดุลทางธรรมชาติและสัมพันธ์ภาพระหว่างส่วนต่างๆ ของธรรมชาติ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขแบบยั่งยืนของชาวมุสลิม คือสันติภาพ ความสงบสุขของโลกจะเกิดขึ้นได้ จะต้องปลูกฝังอบรมสั่งสอนแนวคิดดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง โดยมีองค์ประกอบ คือ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขในระดับปัจเจก คือ การมอบความยำเกรงต่ออัลลอฮ์แต่เพียงพระองค์เดียวและสามารถปฏิบัติตามวิถีทางของอิสลามได้อย่างสมบูรณ์ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขในระดับครอบครัว และ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชนอยู่อย่างสงบสุขในระดับสังคม

ชุมชนบ้านบ่อสระและชุมชนบ้านหัวเขาแดง เทศบาลสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีทั้งชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิม แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดย่อมปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้นกับชุมชนหรือสังคมของตน แต่การที่คนหลายกลุ่มมาอยู่ร่วมกันในบริบทของวัฒนธรรม สังคม และศาสนา ที่ต่างกัน ก็ย่อมมีความขัดแย้งเกิดขึ้นบ้าง ความขัดแย้งก่อให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ วิธีการแก้ไขก็แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม และเมื่อมนุษย์ได้นำศาสนามาเป็นเข็มทิศนำทางสังคม ก็จะนำซึ่งสันติสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า สังคมอยู่เป็นสุขได้ก็เพราะศาสนาช่วยประสานสัมพันธ์กัน ดังนั้น รัฐควรนำแนวคิดการพัฒนาชุมชนศาสนิกสัมพันธ์ไปปรับเป็นแผนในการพัฒนาชุมชนที่มีความเชื่อทางศาสนาต่างกัน เพื่อสร้างความกลมเกลียวกัน ควรได้รับการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เข้าถึงการพัฒนาทางด้านจิตใจโดยอาศัยศาสนาผสมกับการพัฒนาด้านวัตถุ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมยุวศาสนิกสัมพันธ์อย่างยั่งยืน” จากผลของการวิจัยพบว่า ยังขาดประเด็นการให้ความสำคัญกับเยาวชน ซึ่งจะเป็นนักพัฒนาในอนาคต ดังนั้น ควรมีการ

ทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณธรรมยุวศาสนิกสัมพันธ์อย่างยั่งยืน” เพื่อหาแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันเยาวชนไม่ให้หลงไปสู่ทางอบายมุข

บรรณานุกรม

- จินตวีร์ เกษมสุข. (2559). *หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนัท เรืองรุ่งชัยกุล. (2561). *ศึกษาทิศทางการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนนวัตกรรมเพื่อสังคมที่เหมาะสมกับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนกับสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทองถิ่น กระทรวงมหาดไทย.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2562). *ศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- เมืองโบราณ. (2561). สงขลาหัวเขาแดง เมืองสุดด้านสุไโหมมาน. *วารสารเมืองโบราณ*. 44 (4), 20-30.
- สอาด ภูนาสรณ์, สมควร นามสีฐาน และอำนวยพร โหมจุมจัง. (2564). พุทธวิถีไทยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในยุค NEW NORMAL. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*. 8(2), 18-19.
- แสนกิตติณนันทน์ และสิริยา รัตนช่วย. (2562). กลไกขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนเมืองของชุมชนมุสลิมมัสยิดกมาลุลอิสลาม กรุงเทพฯ. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*. 32(2), 41.
- อนุชา หวังภักดี. (2553). *การเผยแพร่คำสอนในศาสนาอิสลามที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาโต๊ะอิหม่ามในเขตกรุงเทพฯ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.